

---

tants-christelijk werkliedenverbond Patrimonium. Na het Christelijk Sociaal Congres van 1891 werd hij lid van de Antirevolutionaire Partij. Talma nam afstand van het theologisch denken over de verhouding tussen patroon en arbeider in termen van gezag en gehoorzaamheid en baande zo de weg voor de protestants-christelijke vakbeweging. Als Kamerlid, maar vooral als minister in het kabinet-Heemskerk (1908-1913) zette hij zich in voor sociale wetgeving. Talma's Invaliditeits- en Ouderdomswet (1913) was een voorloper van de AOW: 70-plussers kregen voor het eerst een uitkering van de overheid. Ook de Radenwet (Raden van Arbeid) en de Ziektewet heeft Talma in het Staatsblad gebracht, al heeft hij de inwerkingtreding niet meer beleefd.

Nog geen half jaar na Talma's dood verscheen een eerste biografie, geschreven door C. Smeenk en P. van Vliet, *Een held in volle wapenrusting: A.S. Talma en zijn arbeid* (Rotterdam 1916). In de jaren veertig promoveerde J.M. Vellinga aan de Vrije Universiteit op *Talma's sociale arbeid* (Hoorn 1941) en pater T. de Rooter ofm in Leuven op *Minister A.S. Talma: een historisch-ethische studie over de corporatieve gedachte in de christelijk-sociale politiek van Nederland* (Franeker 1946). Maar een omvattende biografie over zijn leven en zijn levenswerk als predikant, als vakbondsman en als politicus ontbreekt nog.

Lammert de Hoop en Arno Bornebroek, beiden freelance historicus, presenteren *De rode dominee* als een 'intellectuele biografie', een integrale analyse van Talma's loopbaan in de kerk, de vakbeweging en de politiek. Dat klinkt veelbelovend!

Voor de *roots* van Talma gaan De Hoop en Bornebroek naar de noordoosthoek van Friesland. Zij geven een uitgebreide, bijna idyllische beschrijving van Engwierum in de achttiende en negentiende eeuw en de banden van de familie Talma met de kerk en het dorp. Grootvader mr. Aritius Sybrandus Talma (1797-1882) was griffier bij het kantongerecht in Dokkum. In 1867 publiceerde hij een *Toespraak in de vergadering van stemgerechtigde lidmaten der Hervormde gemeente te Dockum*. Daarin hield hij een gloedvol orthodox pleidooi bij de invoering van het kiesrecht in de kerk. In 1868 was hij ook kandidaat-Statenlid voor de antirevolutionaire kiesvereniging 'Nederland en Oranje'.

Dat vermelden De Hoop en Bornebroek allemaal

niet. Hun beschrijving van Engwierum eindigt met de mededeling, dat 'de jonge Aritius Sybrandus' zelf buiten de provincie Friesland opgroeide. Dat is niet helemaal waar: hij groeide ook op in Harlingen en Lemmer. Enige beschrijving van waar hij opgroeide, ontbreekt.

De auteurs voeren aan, dat er weinig eigen publicaties en historische egodocumenten beschikbaar zijn. Dat maakt het schrijven van een biografie inderdaad niet gemakkelijk, maar hebben de auteurs de beschikbare bronnen wel voldoende uitgespit? Is daarin niet meer te vinden over het gezin waarin Syb Talma opgroeide en over zijn vader? Tussen haakjes: het boek ritselt van de slordigheden. Zelfs met de geboortedatum van Talma zitten De Hoop en Bornebroek er twee dagen naast (moet zijn: 17 februari 1864).

De vader, ds. A.W.L. Talma (1835-1902), studeerde theologie in Utrecht – niet in Groningen zoals de auteurs abusievelijk vermelden, terwijl dat een heel verschil is, zoals ze weten (p. 19). In 1878 deed hij intrede in Dordrecht, zijn zesde gemeente, midden in de kerkelijke strijd tussen orthodoxie en vrijzinnigheid. Syb Talma verwijst daar zelf naar, als hij in 1894 aan zijn leermeester prof. dr. J.J.P. Valetton jr. schrijft: 'Ik heb mijn vader, dien ik wel ken, eerst van rechts en toen van links door den modder zien halen, terwijl hij zijn plicht deed.' Zo'n intrigerend tussenzinnetje vraagt toch om nader onderzoek?

Hervormd Dordrecht telde met de intrede van ds. A.W.L. Talma drie moderne predikanten en vier, later vijf orthodoxe (drie ethische en twee gereformeerde). Toen Talma nog maar kort in Dordrecht stond, deed zich daar een kwestie voor, die de geschiedenis zou ingaan als 'de Dordtse aannemingskwestie'. In veel gemeenten weigerden orthodoxe ouderlingen mee te werken aan de aanneming als lidmaat van catechisanten van moderne predikanten, die bijvoorbeeld niet geloofden in de lichamelijke opstanding van Christus. Ook in Dordrecht weigerden drie ouderlingen dienst te doen en de overige verklaarden zich solidair. Dat leidde tot een procedure bij het klassicaal bestuur, het provinciaal kerkbestuur en de algemene synode, die eindigde met de schorsing van twee predikanten: ds. J. Eigeman en ds. E.A.G. van Hoogenhuijze. Ds. A.W.L. Talma wijdde een brochure aan de kwestie: *Open brief over de Dordtsche quaestie* (1880), waarin hij de zaak vooral kerkrechtelijk